

Symposium Samen werken aan duurzame bossen

 25 jaar
DE BOSGROEPEN

Keynote 1

Uitdagingen voor toekomstig bosbeheer in Vlaanderen

Prof. Dr. ir. Bart Muys

Uitdagingen voor toekomstig bosbeheer in Vlaanderen

Prof. Dr. ir. Bart MUYS
Afdeling Bos, Natuur en Landschap, KU Leuven

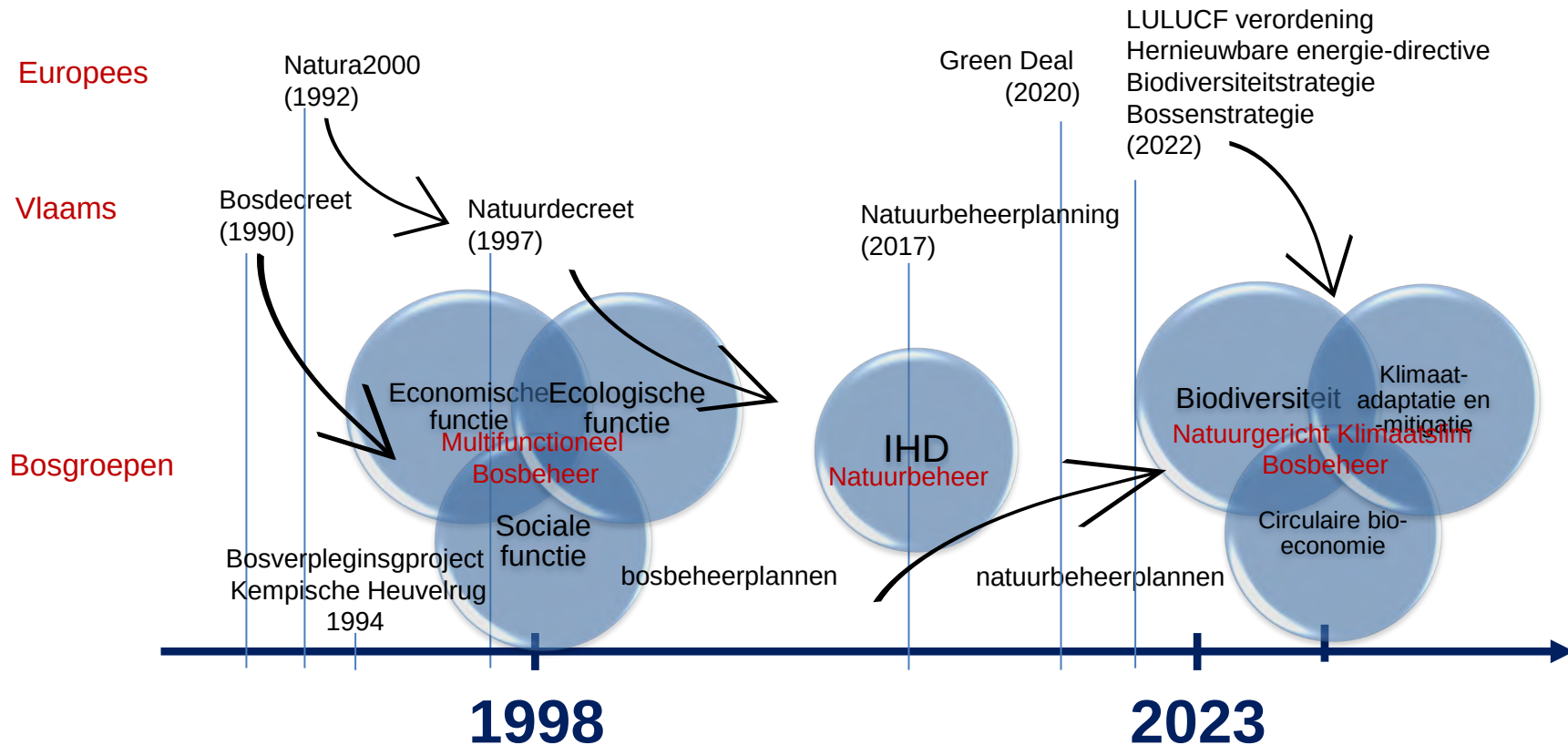
DE BOSGROEPEN

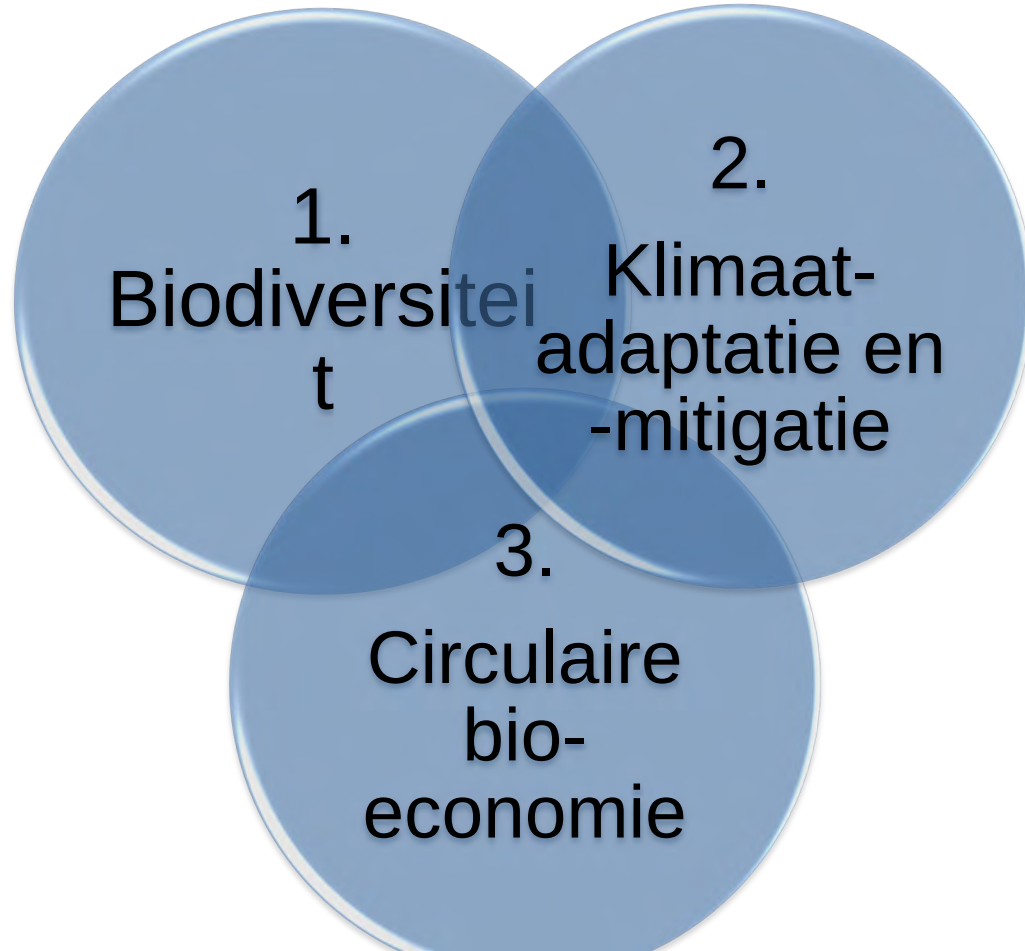
Hartelijke gelukwensen !!!

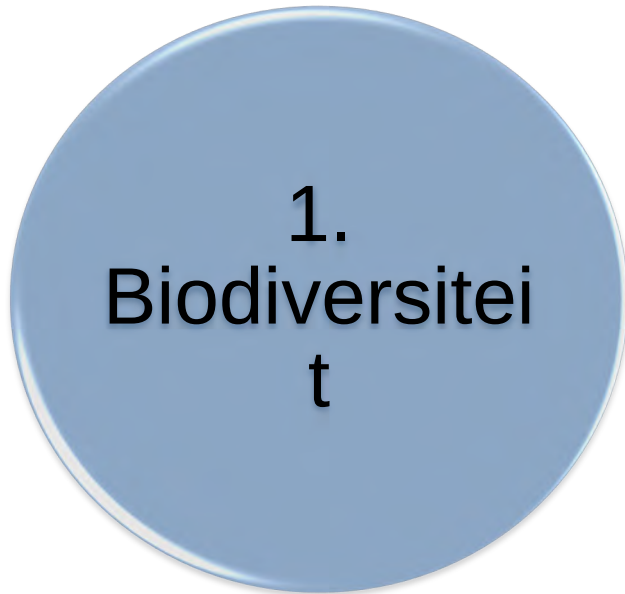
Een context van veranderende visies op bosbeheer

Natuurgericht Klimaatlim Bosbehee

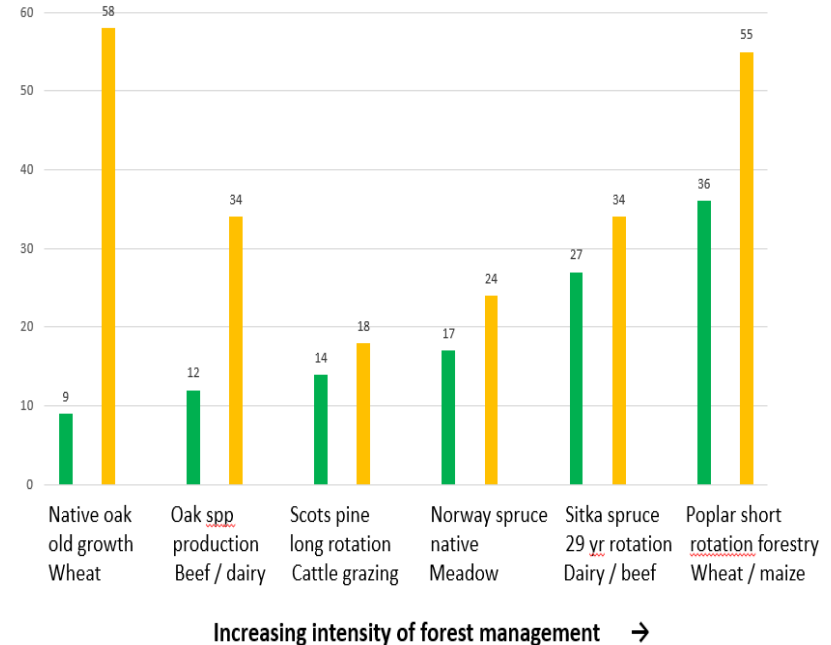
Natuurgericht Bosbeheer

Landgebruiksimpact van bosbeheer

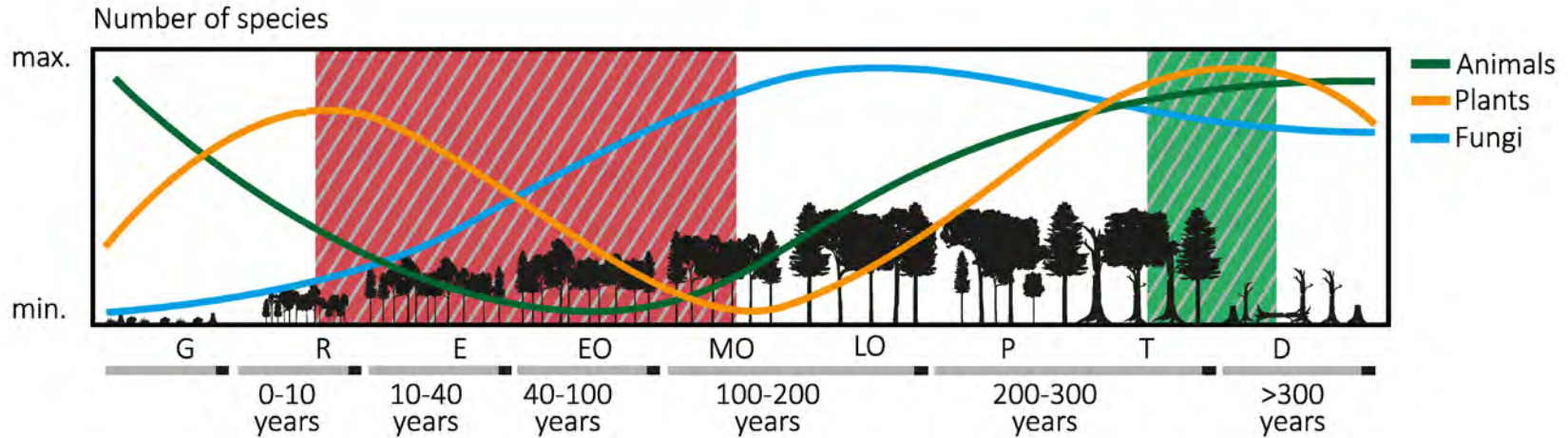
- LCA methode
- 15 indicatoren
- Vegetatie, biodiversiteit, bodem, water
- Impact van intensieve bosbouw steeds minder dan intensieve landbouw
- Impact per eenheid product gering

Land use impact
0 – 100

- Bosbouwsystemen
- Landbouwbouwsystemen

Potentiële mismatch tussen bosbeheer en biodiversiteit

G = open plek; R = jongwas; E = dichtwas; EO = stakenfase; MO = jonge boomfase; LO = oude boomfase; P = plenterbos; T = vervalfase; D = aftakeling (naar *Hilmers et al. 2018*).

Biodiversiteit kan in elk bos bevorderd worden

Tree species mixture

Disturbances

Deadwood

Microhabitats

Habitat trees

Genetic resources

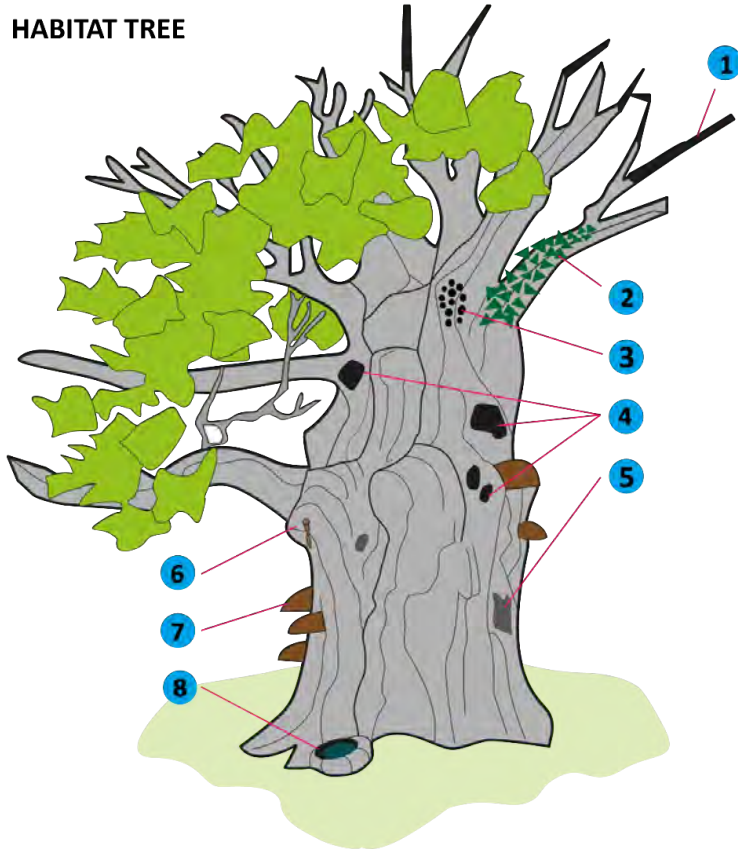
Connectivity

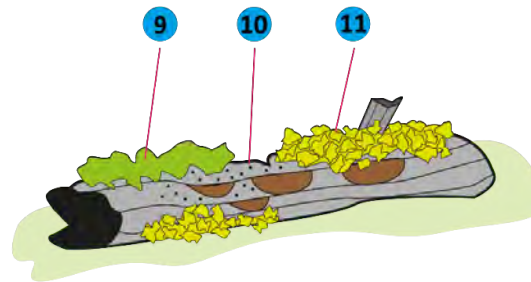
Rare biotopes

Microhabitats

HABITAT TREE

LYING DEAD WOOD

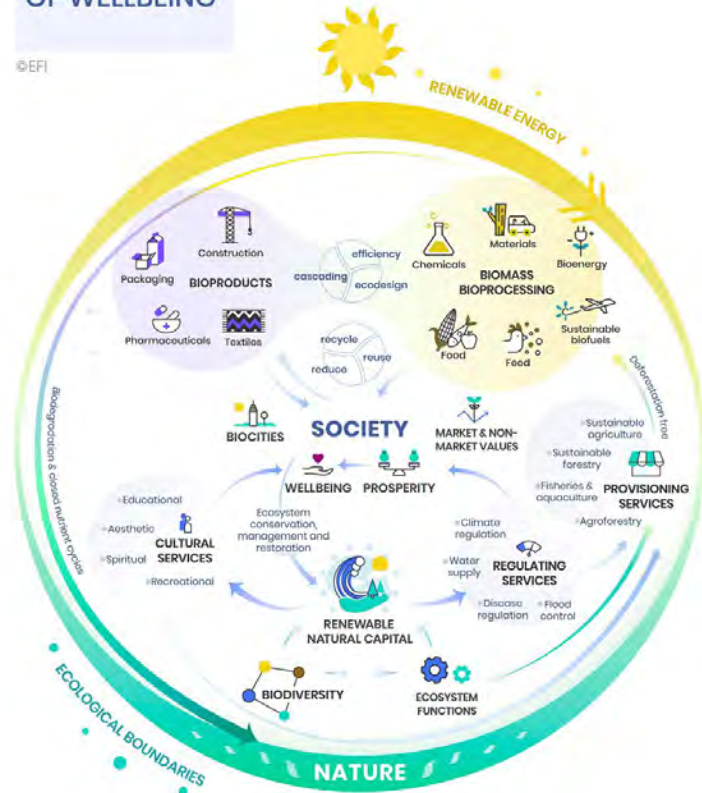
1. Crown deadwood
2. Lichens and mosses
3. Woodpecker holes
4. Cavities and rot holes
5. Tree injuries and exposed wood
6. Exudates
7. Fruiting bodies of saproxylic fungi and slime moulds
8. Waterpool called dendrotelm
9. Seed bed for new tree seedlings
10. Boreholes of insects
11. Lichens and mosses

Ecosysteemproducten en -diensten

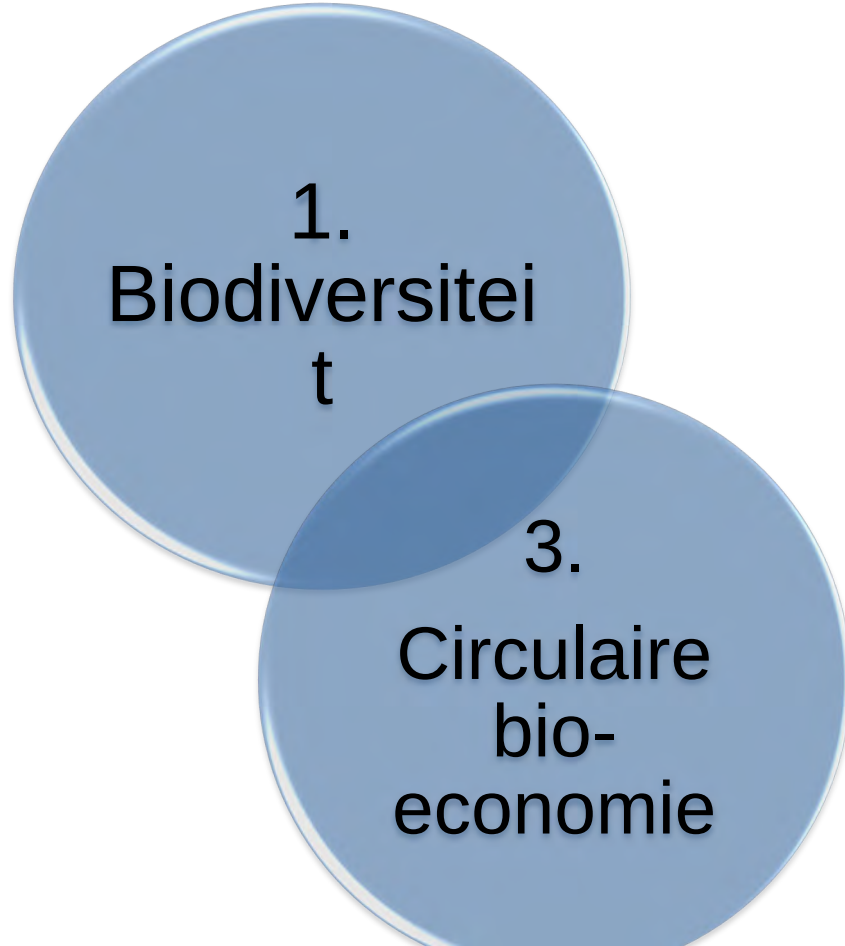
3. Circulaire bio- economie

**CIRCULAR
BIOECONOMY
OF WELLBEING**

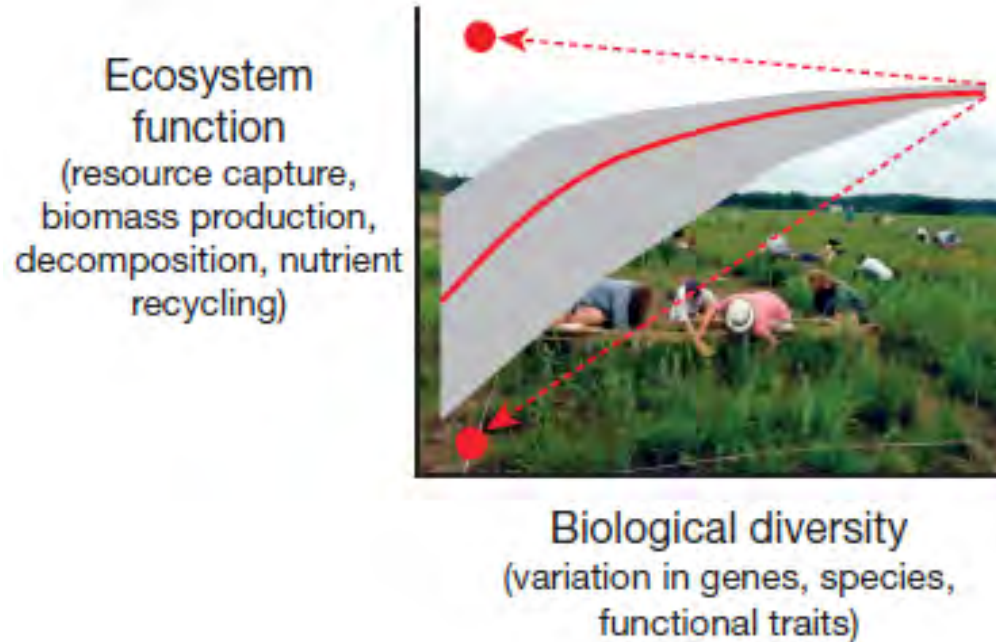
©EFI

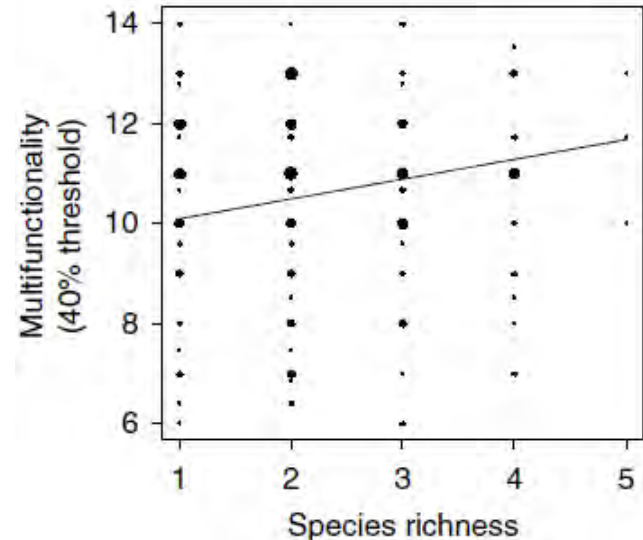
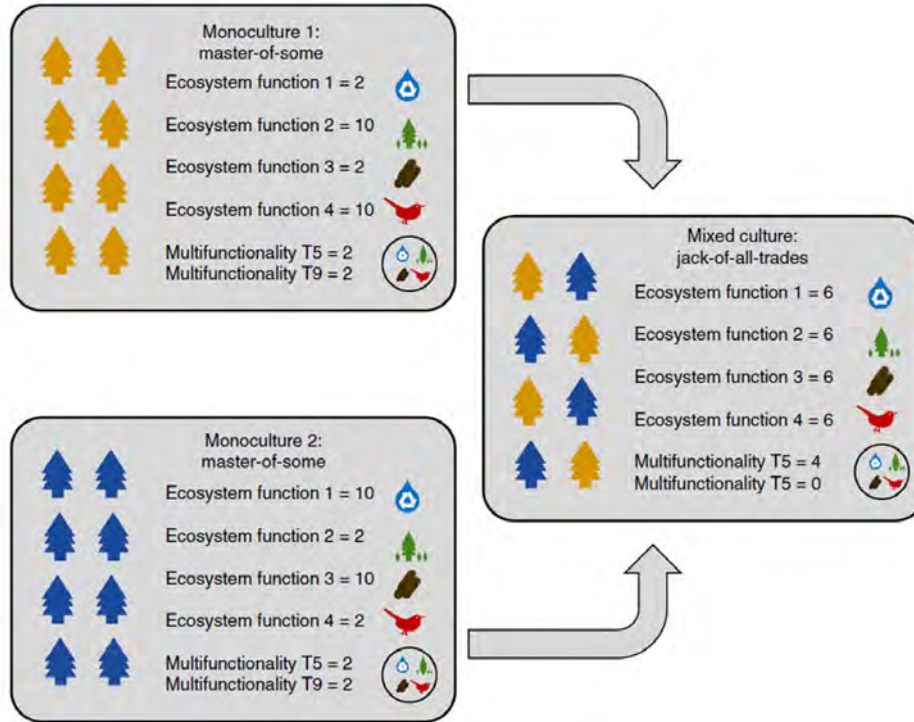
Natuurgericht Klimaatlim Bosbehee

Biodiversiteit: van erfgoed tot hulpmiddel

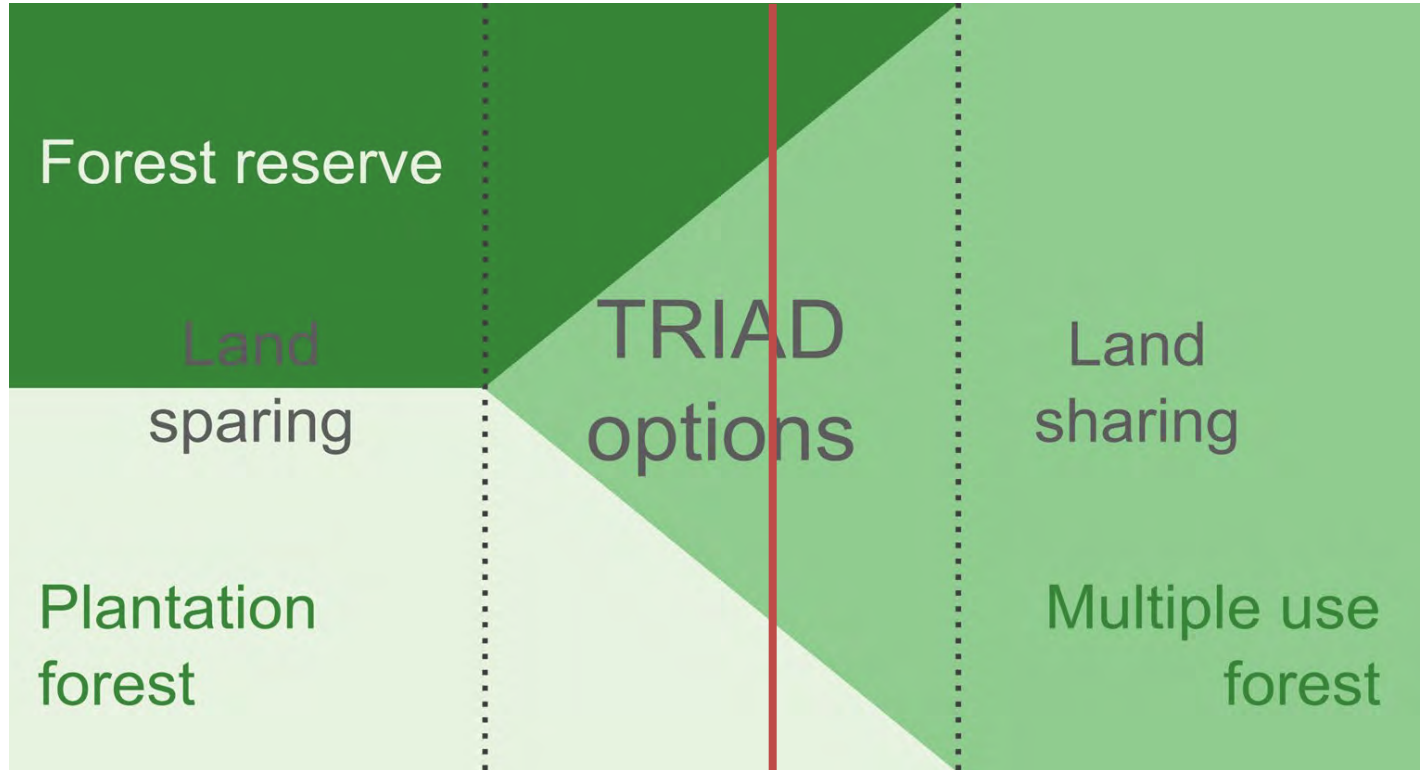
Biodiversiteit creëert multifunctionaliteit

van der Plas et al. 2016, Nature Communications

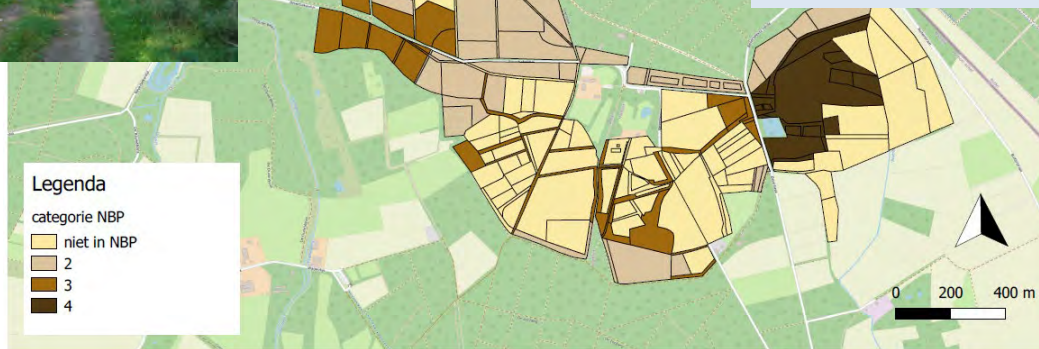
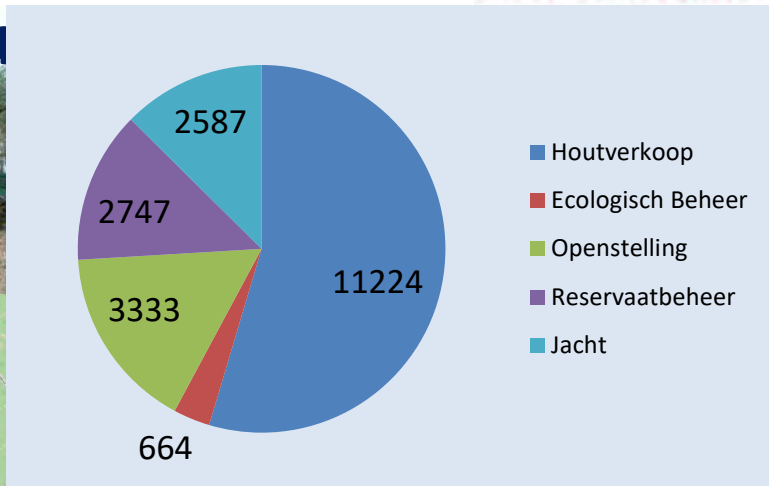
Beheerzonerering op landschapsschaal

EFI S2P 13, 2022

Triad voorbeeld: 20% reservaatbeheer, 60% multifunctioneel, 20% intensief beheerd

inkomstenportfolio in Beverbeek (Bosgroep Limburg)

Klimaatslim Bosbeheer

2.

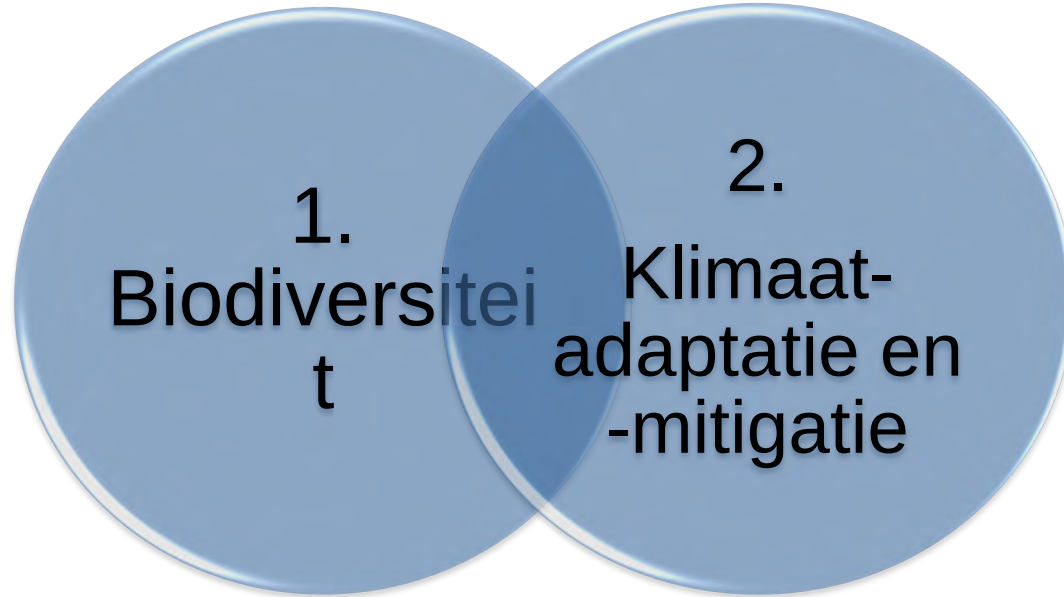
Klimaat-
adaptatie en
-mitigatie

Klimaatmitigatie

Mitigatie-strategie	Bos			Hout	Open natuur		
	Be-bossing	Nul-beheer	Over-kap	Cascade gebruik	Heide-herstel na bos	Veen-herstel	Veen-behoud
koolstof-sequestratie	++	+	-	+	- -	+	+
Koolstof-behoud	+	++	-	+	- -	+	+++
Koolstof-substitutie				++			

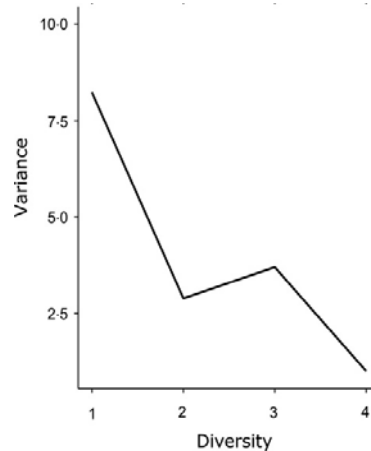
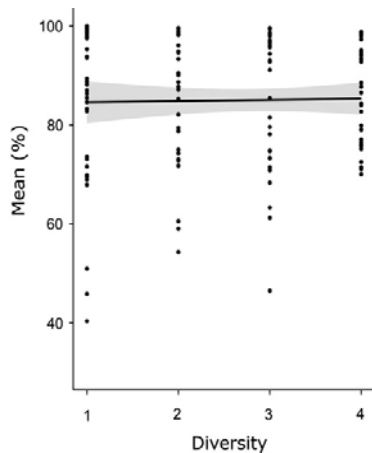
Inkomsten uit carbon farming hangen af van spelregels in wording

Klimaatadaptatie

EFFECT op VITALITEIT

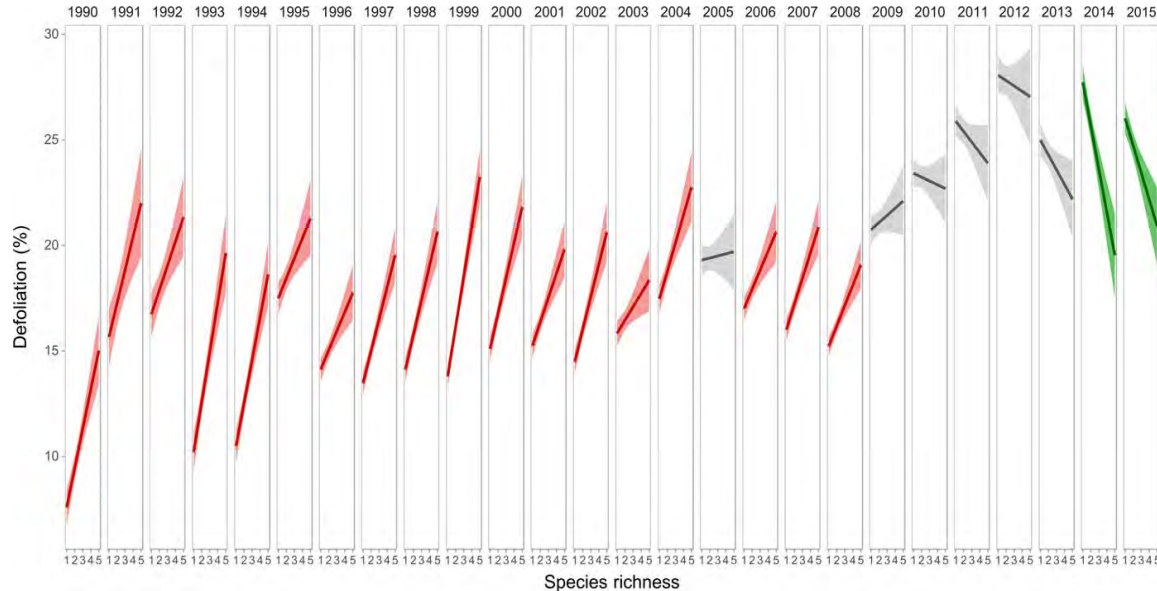
Overlevingskansen
in het FORBIO Tree
Diversity
Experiment, België
op basis van
89.000 jonge
bomen)

Menging heeft geen invloed op de gemiddelde overlevingskans, maar vermindert drastisch de onzekerheid op het resultaat

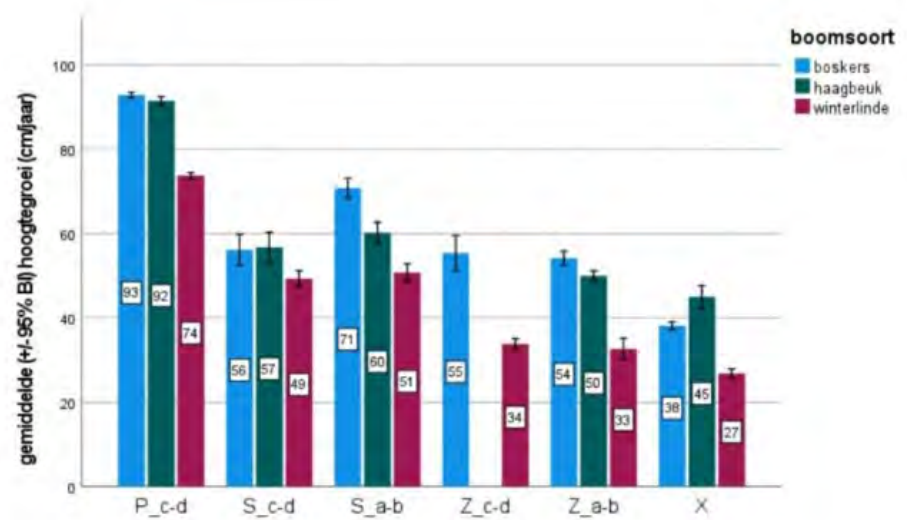
Van de Peer et al. 2017, *J. Appl. Ecol.*

Boomdiversiteit tempert bladverlies sinds de droogtes van het laatste decennium

Eiken en beuken in
het Vlaamse en
Waalse
bosvitaliteitsmeetne
t
(37.700 scores op
2710 bomen in 119
plots)

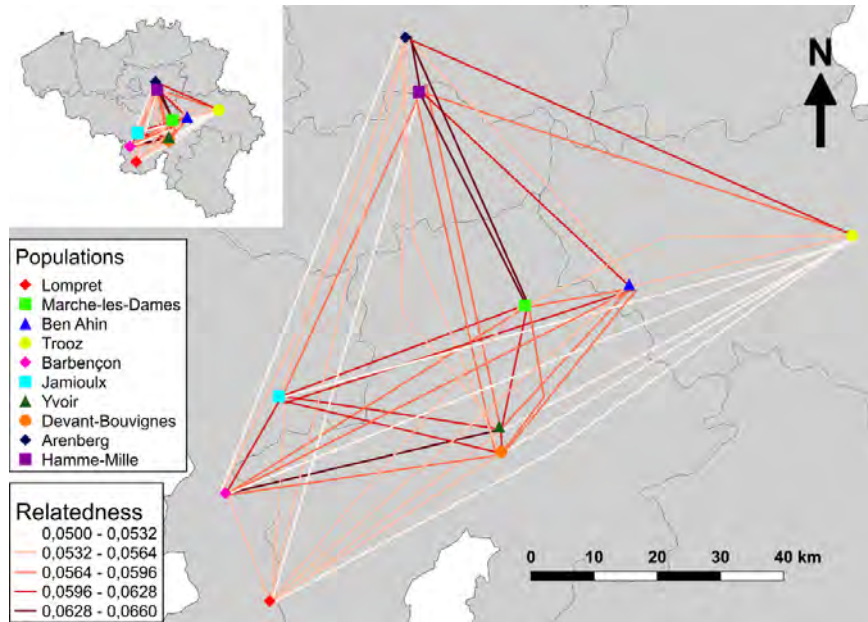
Arme gronden Rijke Bossen: Resiliëntie via kloempenplanting van rijkstrooiselsoorten

Kris Verheyen, Rilke Terryn, Wim De Schuyter & Jan Seynaeve (2021) Rijkstrooiselsoorten op arme groeiplaatsen: limits to growth. Bosrevue 97b. 1-9.

Resiliëntie via verruimen boomsoortenportfolio

Vergeten inheemse soorten

Margaux Casier et al. 2023. Genetische verwantschap tussen autochtone populaties van *Taxus baccata*

Geassisteerde migratie

Direction of expected climate change at site
e.g. site likely to increase in aridity

A Climate-adjusted provenancing

B Local provenancing

C Composite provenancing

D Admixture provenancing

E Predictive provenancing

Climate gradient e.g. increasing aridity

Prober et al. 2015

Klimaatresiliënte functionele netwerken

Kartering van de
van functionele
boomtypes in het
Aelmoeseneiebos

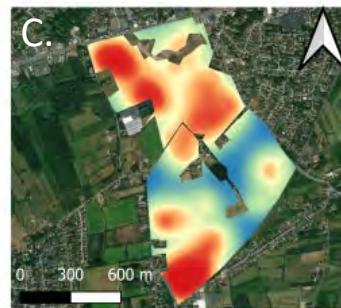
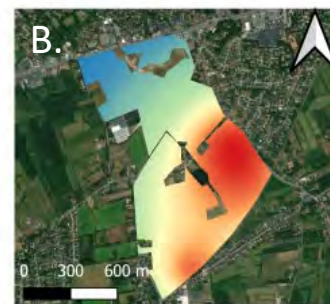
- A. Berk
- B. Schietwilg
- C. Zomereik
- D. Beuk

Snel
verbreidend

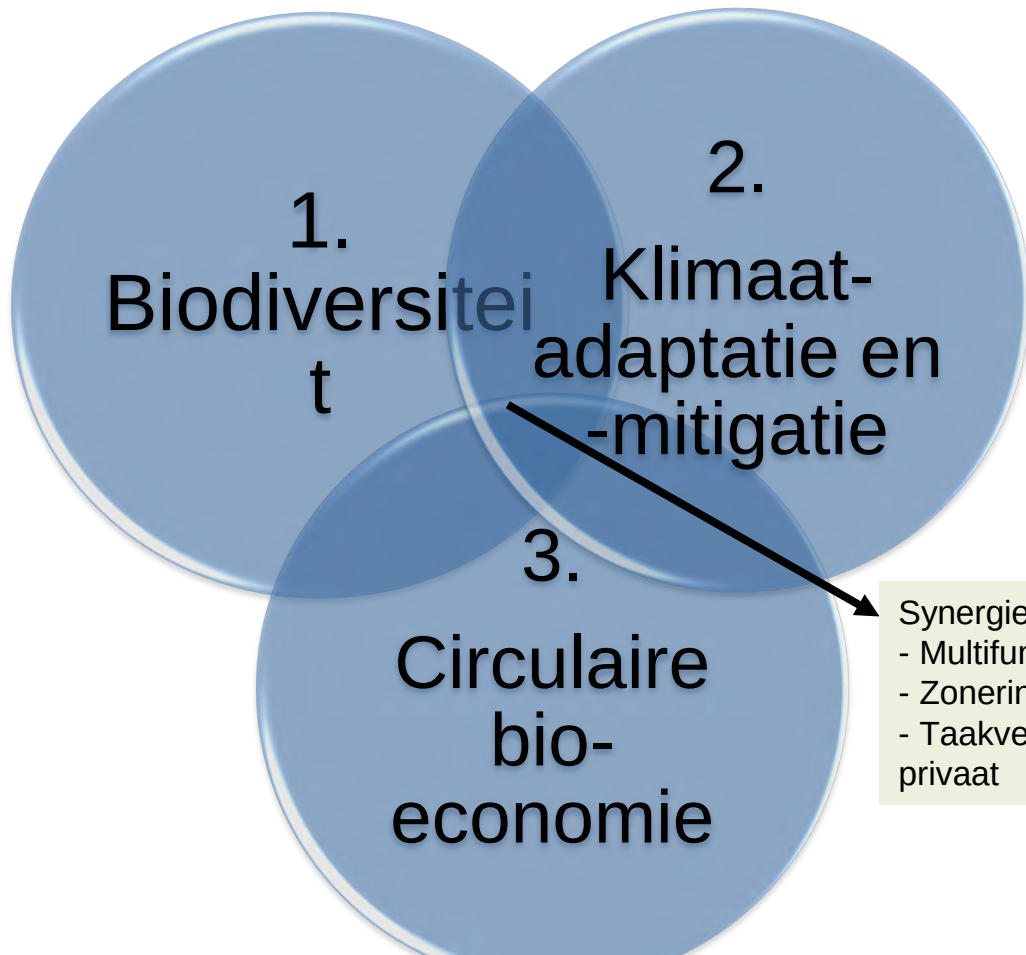
Traag
verbreidend

Klimaatweerbaar

Klimaatgevoelig

Natuurgericht Klimaatlim Bosbeheer

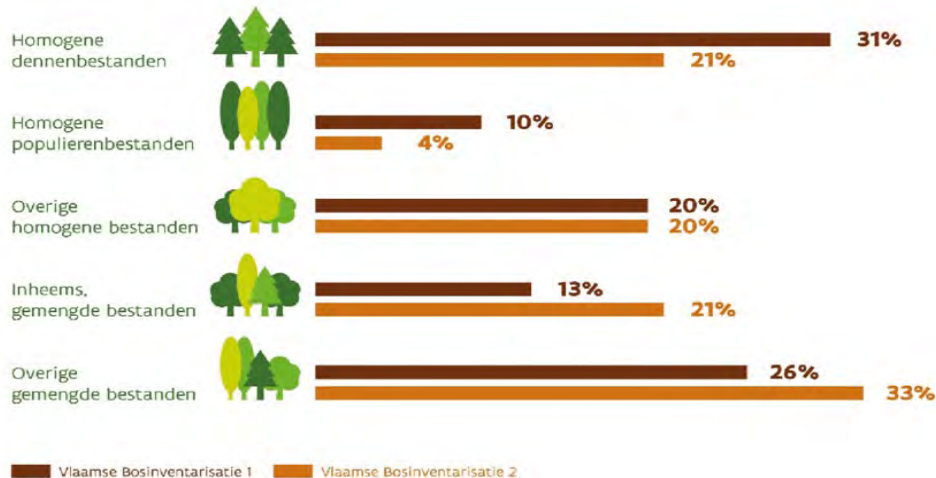

Synergieën en trade-offs:

- Multifunctioneel waar mogelijk
- Zonering waar nodig
- Taakverdeling tussen publiek en privaat

Impact Bosgroepen

HOMOGEEN VERSUS GEMENGD

Vlaamse Bosinventarisatie 1

Vlaamse Bosinventarisatie 2

Evaluatie 25 jaar Bosgroepen

- Uniek en kostenefficiënt instrument om privaat bosbezit te activeren voor implementatie van de EU Green Deal en het Vlaamse natuurbeleid
- Succesvol traject van professionalisering en impact
- Bewakers van het Vlaamse Bosmeesterschap
- Bron van innovatie en pionier in het natuurgericht klimaatslim bosbeheer

NOG VELE BEDRIJFSTIJDEN GEWENST
EN DANK VOOR UW AANDACHT!

Keynote 2

Van start-up tot onmisbare schakel

An Pierson, Bosgroep Limburg
Jan Goris, Bosgroep Houtland

25 jaar
DE BOSGROEPEN

1. Uniek en succesvol
2. Activiteiten, cijfers en trends
3. Met de blik vooruit

Uniek en
succesvol

Einde vorige eeuw

nood aan een
inspirerend initiatief !

25 jaar later

10 vzw's Bosgroepen met 15.000 leden
40 % v. Vlaams bos en 40 % v.
privébossen

Boseigenaars motiveren en helpen:
Natuur - Hout - Ontspanning

Nu ook: klimaatrobuuste bossen
en bosuitbreiding

Bestuur = meerderheid van privé-
eigenaars

Mijlpalen 1998-2023

1998-2007: Opstart 19 Vlaamse Bosgroepen

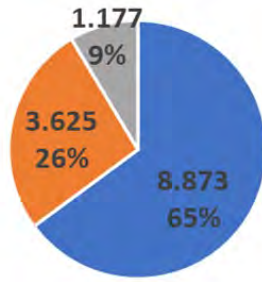
2009: Oprichting Koepel van Vlaamse Bosgroepen

2014: Overdracht van Vlaanderen naar de Provincies

2016-2021: Fusies tot 10 bosgroepen

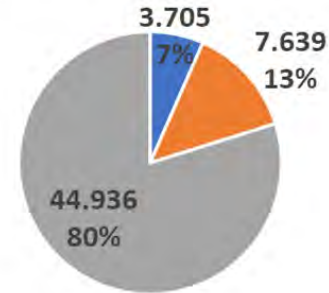

Aantal leden

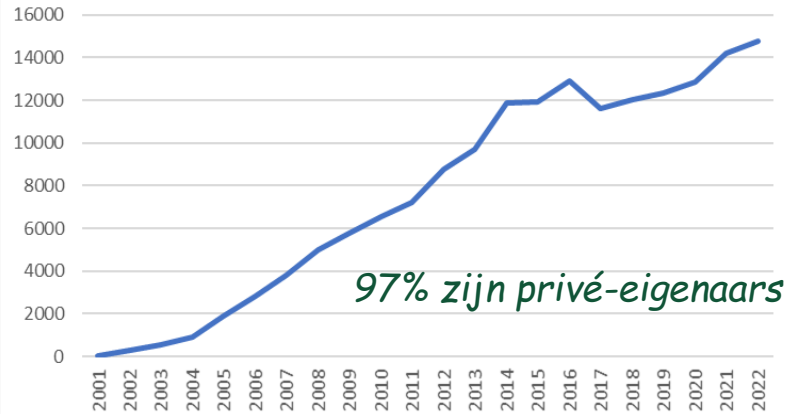
■ <1 ha ■ 1 tot 5 ha ■ >5 ha

Bosoppervlakte in bezit

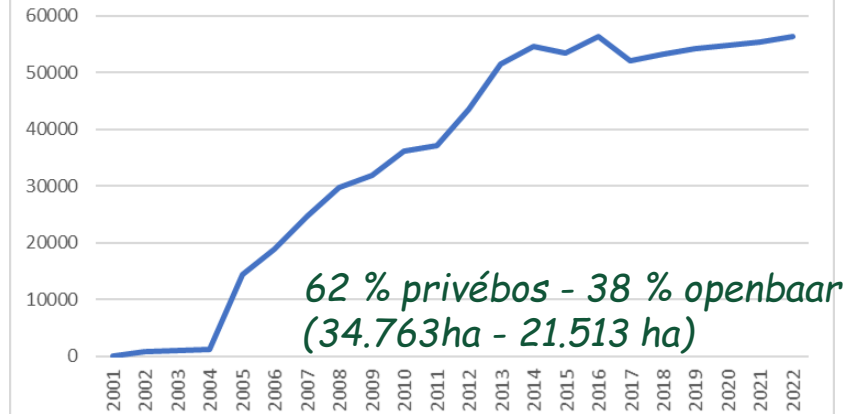

■ <1 ha ■ 1 tot 5 ha ■ >5 ha

Ledenaantal

Oppervlakte in beheer

Unieke formule

Schaalvoordelen door
samenwerking

op maat van elk individu

10 000'en Vlamingen betrokken
bij natuur

Unieke formule

Verbinding overheid - burgers

Vrijwillig en respectvol

Eigenaars krijgen tijd om te groeien

Unieke formule Neutraal

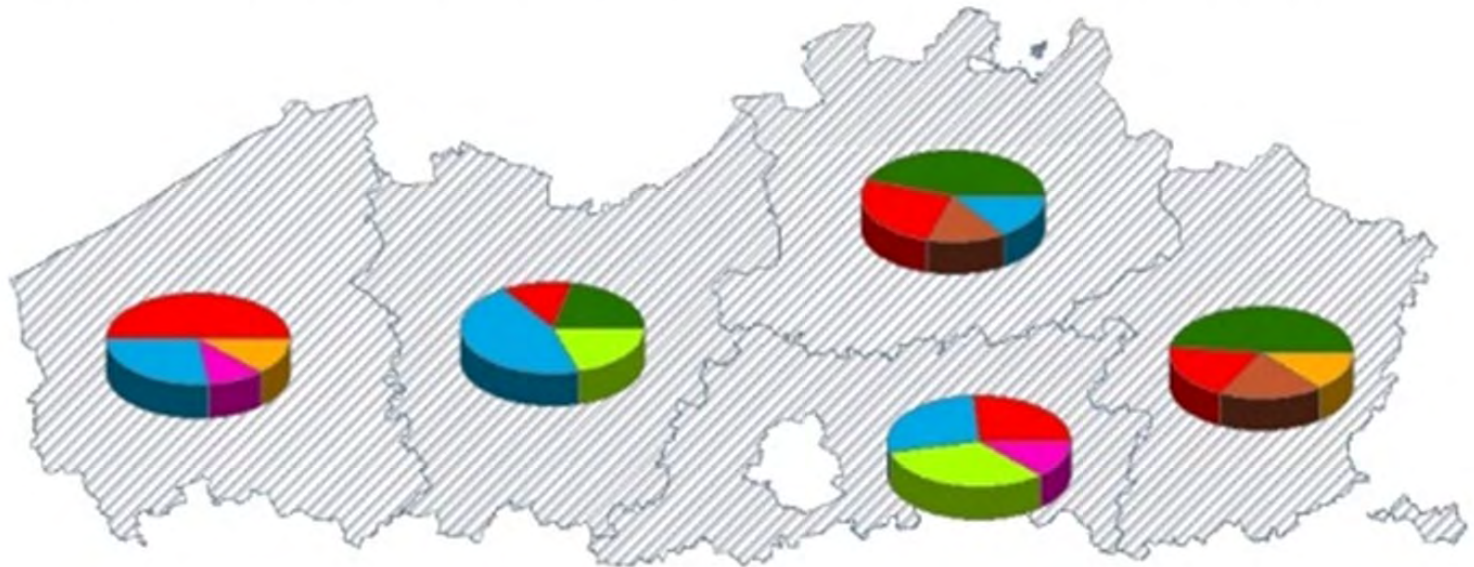
Wetenschappelijke basis

Unieke formule

Lokaal verankerd

Top 4 van de meest voorkomende boomsoorten per provincie (obv volume-aandeel)

■ Grove den ■ Inlandse eik ■ Corsicaanse den ■ Populier ■ Beuk ■ Amerikaanse eik ■ Berk

Unieke formule

Focus op 'plezier', 'liefde voor het bos' en persoonlijke contacten

Unieke formule

8 verschillende klanten:

1. bosbeheerders
2. overheden (4 niveaus)
3. houtindustrie
4. recreanten
5. brandhoutkopers
6. eigenaars die willen bebossen
7. de maatschappij
8. vergroening bedrijven

Unieke formule

Uniek netwerk: We bereiken de 'vergeten Vlaming' op het platteland en het klikt!

Succesformule

1. Zijn Bosgroepen een kostenefficiënt instrument?
2. Zijn privéboseigenaars bereid tot samenwerking en duurzaam beheer?

Succesformule

1. Zijn Bosgroepen een kostenefficiënt instrument?

Evaluatie Instrument Bosgroepen – door Technum/Bos+ i.o.v ANB 2013:

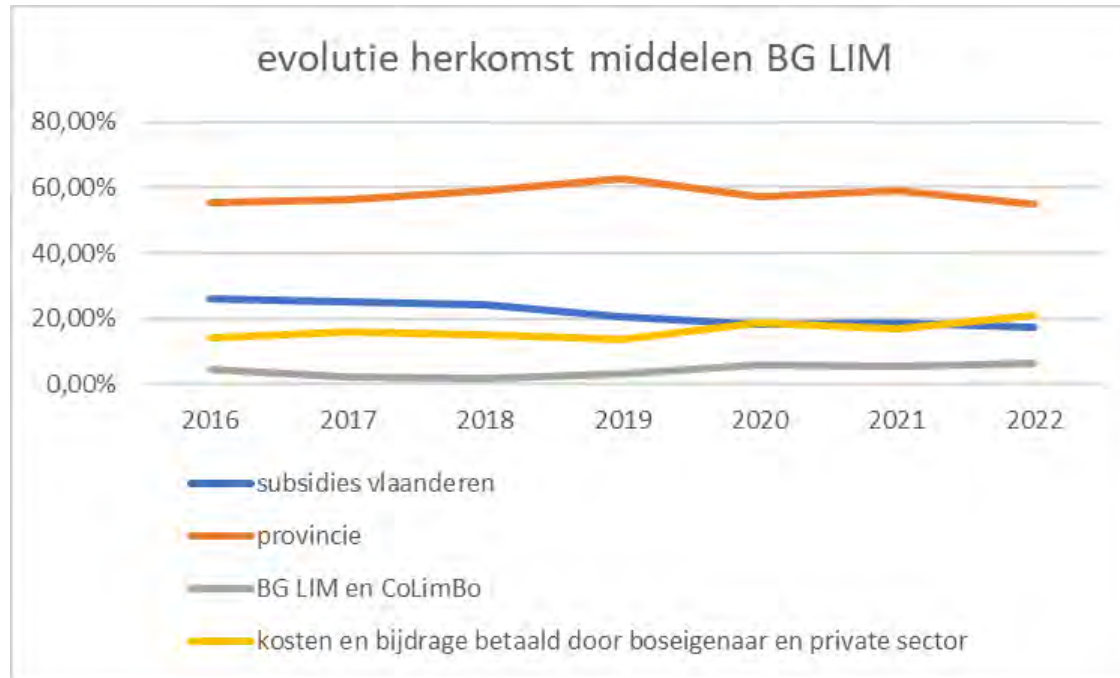
- Beheerkost = € 30 - 100 / ha, via overheid = € 190 – 260 / ha
- Hefboom houtsector: € 20 milj. extra omzet en 65 - 80 VTE

Succesformule

Multiplicatoreffect vzw:

- Personeel van 28,5 VTE naar 76 VTE
- Aandeel eigen inkomsten van 10 % naar 20-30 %

Succesformule

2. Zijn privéboseigenaars bereid tot samenwerken en duurzaam bosbeheer?

“Ze doen alleen hun eigen zin.”

“Boseigenaars verwaarlozen de ecologische en recreatieve bosfunctie.”

“Privébossen zijn plantages voor houtproductie.”

Succesformule

Bron: Onderzoek Peter Van Gossum (UGent)
gedragsanalyse bouseigenaars:

- “De Bosgroepen hebben een hoog potentieel voor het realiseren van duurzaam bosbeheer.”
- “De Bosgroepen hebben een invloed op de privé-bouseigenaar.”
- “Er zijn economisch georiënteerde eigenaars maar ook recreatief en ecologische gerichte.”

Succesformule

Bron: Vlaamse bosinventaris 2017-2019

“Geen verschil in waarde, noch
in evolutie tussen private bossen en
openbare bossen
voor o.a. structuurvariatie, zware en oude
bomen, dood hout, uitheemse soorten.”

Succesformule

Eigen onderzoek 200 bouseigenaars
2022-2023

- 1e Motivatie: liefde voor het bos
- Sterke bereidheid i.v.m. maatschappelijke doelstellingen.
- 20 % eigenaars wil beheer overdragen

Succesformule

- Prioritering doelstellingen:
 - Veerkracht klimaatverandering
 - Biodiversiteit
 - Welzijn bosgebruikers
 - Multifunctioneel beheer
 - Houtproductie
- Demotiverend:
regelgeving, zwerfvuil, gebrek tijd en kennis

2. Activiteiten, cijfers en trends

Activiteiten:

- Terreinbezoeken
- Administratieve hulp
- Bosbeheerwerken
- Houtverkoop
- Bosuitbreiding
- Beheerplannen
- Communicatie en sensibilisatie
- Vormingsactiviteiten
- Neutraal overleg

Terreinbezoeken

jaarlijks gemiddeld 2 347 terreinbezoeken voorstel op maat van eigenaar

Trend is stijgend door toenemende mankracht + efficiëntieverhoging

Essentie van de bosgroepwerking.

Vraagt veel manuren. Eigenaars → zelfredzaam

Blijvend initiatief vanuit Bosgroepen nodig

Administratieve hulp

Ontzorgend voor eigenaars & overheden!

Toenemende verwachtingen
VI. overheid vs. geen extra middelen
+ afname eigen VI. dienstverlening

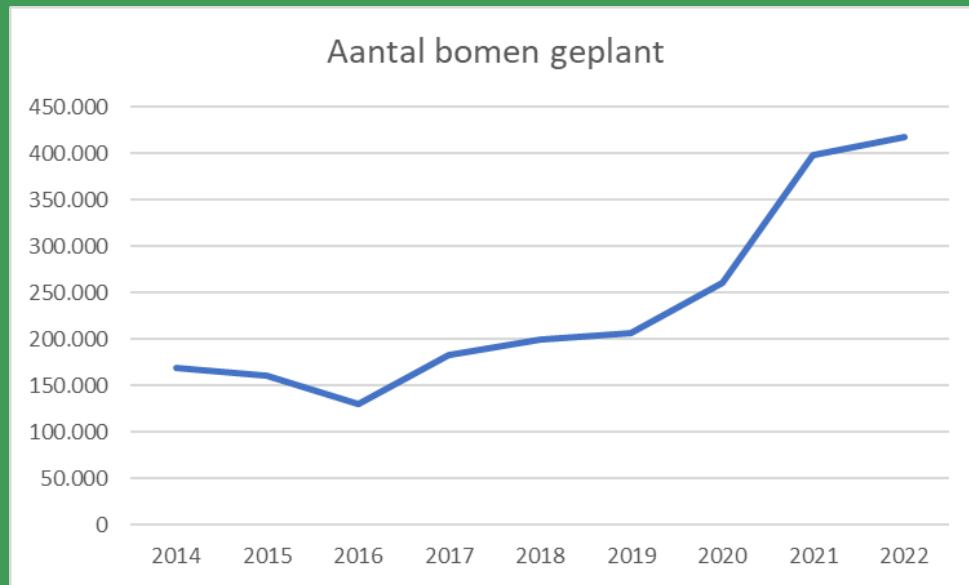

Bezorgdheden:

- Leeftijd leden vs. digitalisatie
- Duurzame financiering van administratieve hulp
- Toename van hoeveelheid administratie

Bosbeheerwerken (gemiddeld/jaar)

- 235 959 bomen geplant
- 30 197 uren sociale tewerkstelling (ca. 20 VTE).
- Voor € 901 834 werken bij 1 125 eigenaars.

Bosbeheerwerken, trends

Veerkrachtige bossen

Evoluties wildbescherming

Afname bestrijding exoten

Bosbeheerwerken, trends

Experimenten op kleine schaal: trendsetters

markeerverf, kloempen, wildbescherming, alternatieve exotenbestrijding....
en nu gebruik klimaatboomsoorten?

Bosbeheerwerken, bezorgdheden

Middelen beheer jonge bossen
(begeleiding + uitvoering)

Toekomst Groenjobs-subsidie

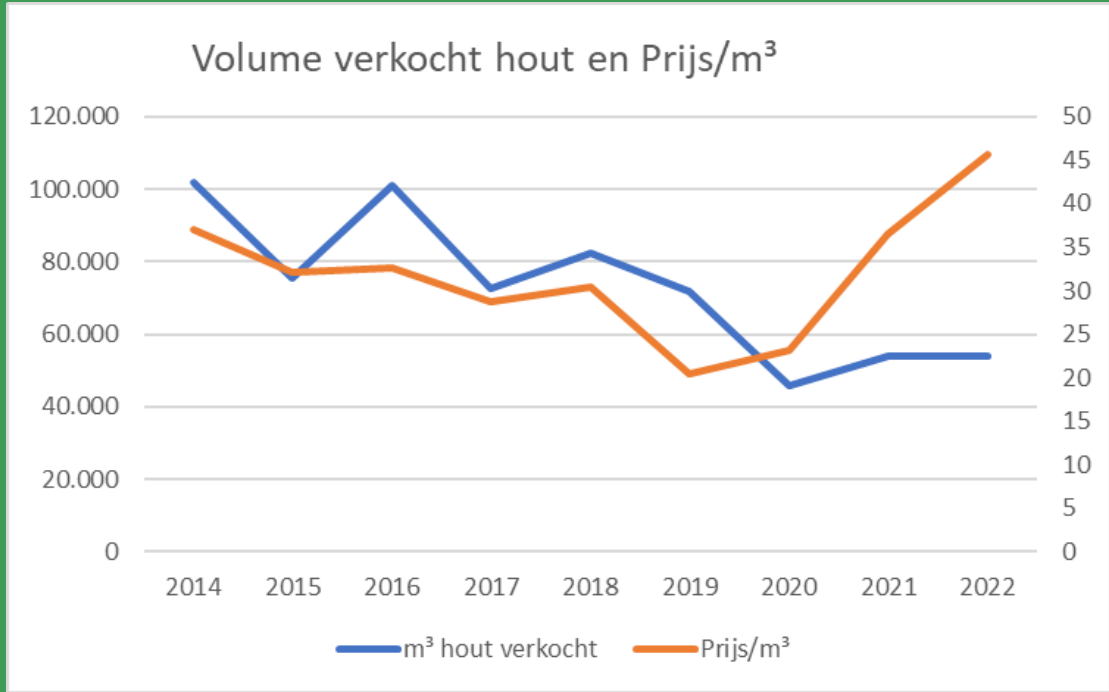
Opmars groot wild

Houtverkopen

- Gemid. 74 399 m³/jaar - € 2 337 058
(vgl. 58 771 m³ gemid. uit ANB-domein)
- Vroeger: wegwerken achterstallige dunning
- Nu: geïntegreerd beheer

Houtverkopen

- Trend : dalend volume – prijs volgt markt
- Bezorgdheden: aandacht economische functie, beheer jonge bossen, publieke opinie, ...

Kappen & Planten

Samen met Bosgroep Limburg
naar weerbare bossen!

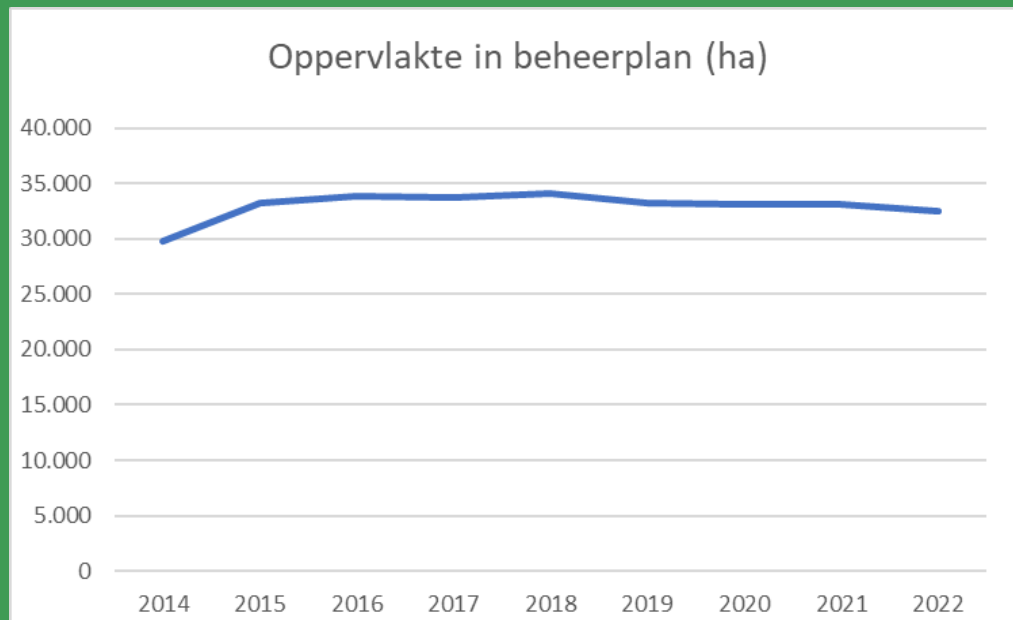
Eentonig naaldboutbos met weinig variatie in leeftijd en boomsoorten. Er staan bijna geen struiken en er is geen kruidlaag. De biodiversiteit is laag en het bos neemt weinig CO₂ op. Dit bos is niet weerbaar.

Het bos wordt gedund. Met een deel van de opbrengst worden na elke dunning schaduwverdragende bomen aangeplant: op grotere percelen drie groepen (10m Ø) per hectare, op kleinere percelen worden bomen gespreid geplant.

Op termijn ontstaat een bos met meer variatie in soorten en leeftijden. Dit heeft voordelen voor de ecologie, de economie én verhoogt de weerbaarheid van het bos. Tegelijkertijd worden de bossen aangenamer om in te vertoeven.

Beheerplannen

32 549 ha in
beheerplan

-> 60 % leden
oppervlakte

- Trend: licht dalend, alles opgemaakt van voor 2015
- Verklaring: te complex, veel energie naar omzetting, gebrek mankracht, andere prioriteiten

Beheerplannen, bezorgdheden

Kwart van omzettingen nog maar gebeurd.

Complexe wetgeving – voordelen minder interessant voor kleine eigenaars.

Sterke focus ecologie en recreatie
<-> onevenwicht econom. functie.

Beheerplannen, bezorgdheden

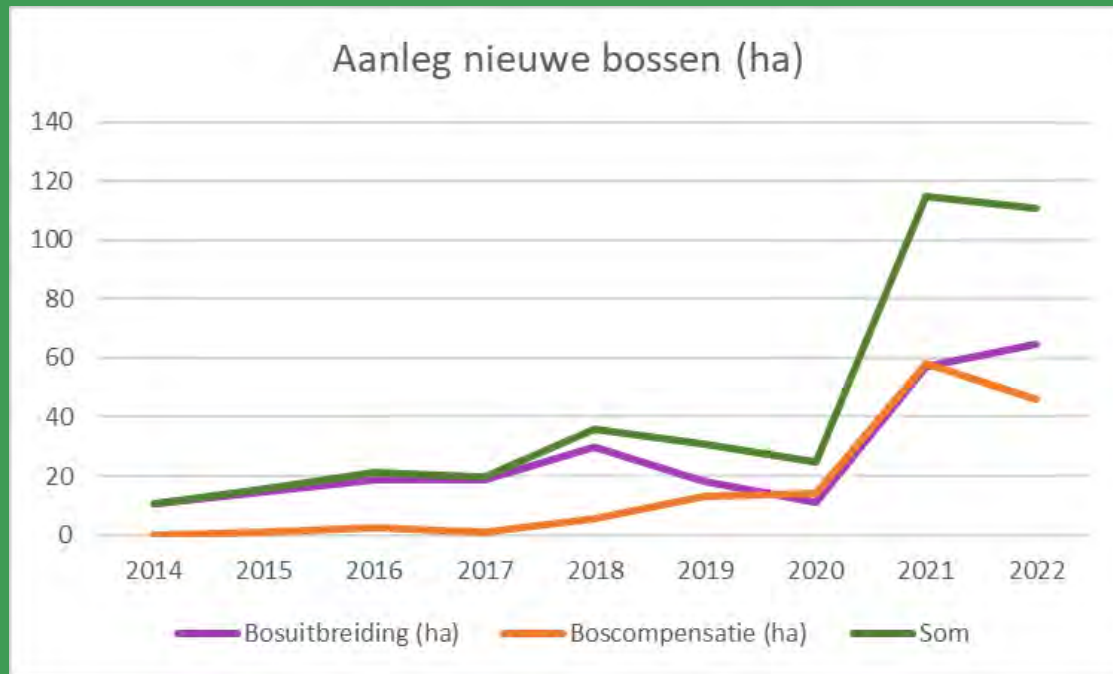

Opvolging bij ANB & Bosgroepen gebrek aan mankracht gezien complexiteit.

Onduidelijkheid over monitoring.

Bosuitbreiding

Nieuw bos:

- 385 ha
- 43 ha / jaar gemid.
- 111 ha in 2022
- incl. compensatie

Trend: eerst versnelling vanaf 2017 (opname in SO ANB),
grote toename na 2020

Bosuitbreiding

- Bezorgdheden: (*nota opgemaakt...*)
- Compensatie vs. Uitbreiding
- Ruimtelijke planning
- Doelstellingen: bosgroep betrekken
- Diverse feitelijke en beleidsmatige drempels

Toegankelijkheid

- > 1 600 eigenaars stellen bos open
- Toegankelijkheidsregelingen via BG
- Overlegplatform bij conflictsituaties

Trends: lokale prioriteiten en opportuniteiten

Bezorgdheden:

- tijdsbesteding door bosgroep
- wensen de leden dit?
- respect voor de privé-eigendom

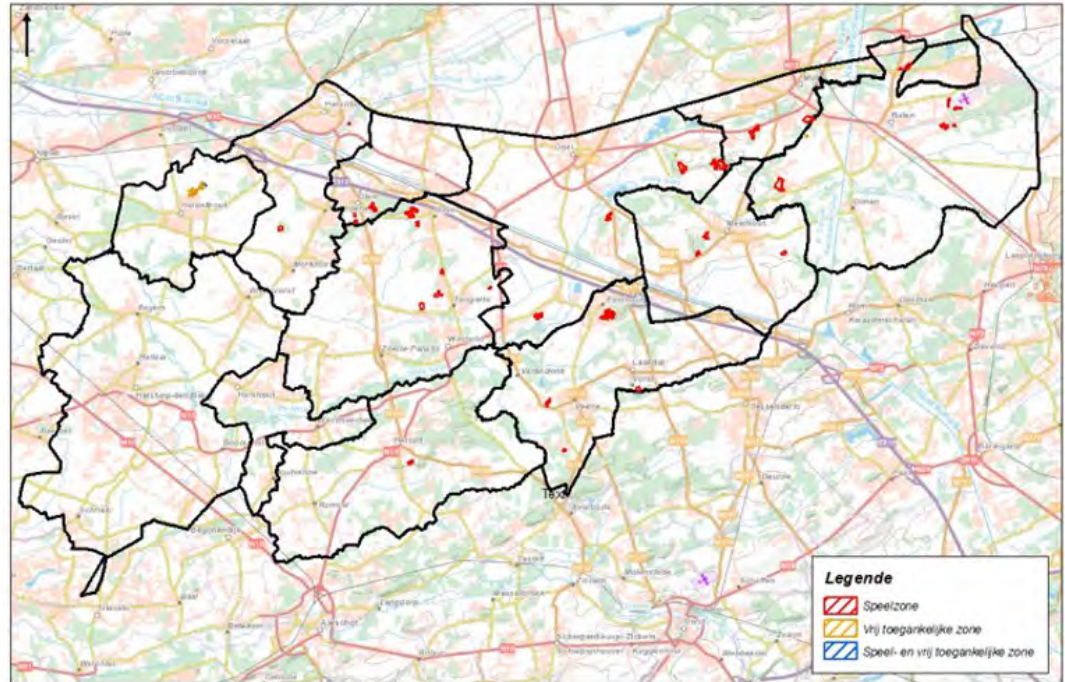
Geïntegreerde toegankelijkheidsregeling

Zuiderkempen: 117ha speelzone en 111km opengestelde paden

- Archief
- Balen & Mol_Berkenbos-Wezel
- Balen_Keiheuvel
- Balen_Volsbergenbossen
- Geel_Bel
- Geel_Calvarieberg
- Geel_Winkelomheide
- Herentals, Olen & Westerlo_Teutenberg N...
- Herentals_Den Aert
- Herenthout_Kapellekensboom
- Herselt_Mottaert
- Hulsthout & Herselt_Het Goor
- Laakdal_Eindhoutberg
- Laakdal_Kerken A
- Laakdal_Ossebroeken-Swinnebroeken
- Laakdal_Veerle-Heide
- Laakdal_Wijngaardbos
- Meerhout_Engstraat
- Meerhout_Scherpenberg-De Hutten
- Meerhout_Verloren Schaap
- Mol & Balen_Heidehuizen
- Mol_Volmolen

- Administratieve efficiëntie
- Meer subsidies
- Optimalisatie

Speel- en/of vrij toegankelijke zone van Bosgroep Zuiderkempen

1:153.000

Vorming en communicatie

- Gemid. 166 vormingsmomenten / jaar, 3 904 deelnemers
- Cursussen, excursies, geleide wandelingen, 3-maandelijkse ledenbladen en nieuwsbrieven
- communicatie bij de kappingen = standaard

Trends: Bosgroepen organiseren zelf de vorming wegens wegvallen ondersteuning (te duur aanbod?) door Inverde.

Bezorgdheden:

- Betaalbaarheid professionele lesgevers.
- Uitbouwen van sterke gezamenlijke communicatie met hele bossector bv. organisatie bos- en houtbeurs.

Neutraal overleg: Koepel van Vlaamse Bosgroepen vzw

- Vzw sinds 2009: eigenaars en coördinatoren
- Ondersteuning Vlaamse Bosgroepen:
 - informatiedoorstroming en -uitwisseling / signaalfunctie!
 - gezamenlijke initiatieven
 - verbeteren interne samenwerking

Bezorgdheid: professionalisering is moeilijk op vrijwillige basis

Wens: **erkenning als milieuvereniging** + 1 contactplatform voor het beleid en de sector (bosalliantie, ANB, Bosforum, bedrijven,...)

Neutraal overleg

- Voorbeeld relaties Bosgroep Houtland

3. Met de blik vooruit

Onze conclusie

Privénatuur: 3de pijler met maatschappelijk belang!

Bosgroepen: succesvol instrument

- kostenefficiënt
- resultaten

Bosgroepen: uniek instrument

- verbinden burger en beleid
- netwerk op het platteland
- multifunctioneel bosbeheer

Onze engagementen

1. De Bosgroepen ondersteunen binnen 10 jaar een multifunctioneel beheer in 80% van de Vlaamse oppervlakte privébos.
2. De Bosgroepen nemen maatregelen voor veerkracht tegen klimaatverandering in alle aangesloten bossen.
3. De Bosgroepen planten jaarlijks min. 100 ha nieuwe bossen.
4. De Bosgroepen werken samen en zijn vertegenwoordigd via een professionele Koepel die erkend is als natuur- en milieuvereniging.

Onze uitdagingen

- Hoe blijven we groeien en de huidige leden bedienen?
- Hoe realiseren we de berg werk i.v.m. klimaatverandering en beheer van jonge bossen?
- Mogen we mee aan tafel in Vlaanderen?
- Wil de overheid meer investeren in bosbeheer en de houtsector?
- Kent en waardeert de maatschappij privé-eigenaars?
- Kunnen we de volgende generaties bouseigenaars enthousiasmeren?

Bedankt voor
uw aandacht!

 25 jaar
DE BOSGROEPEN

Keynote 3

Privéboseigenaar spreekt vanuit de buik over het bos

Chris Couwelier

Christian Couwelier

Woonplaats: Zedelgem

Bosjes in:

- **Torhout: 0,8 ha**
- **Wijnendale: 0,3 ha**
- **Jabbeke: 0,3 ha**

Lid bestuursorgaan:

Koepel van
Vlaamse
Bosgroepen

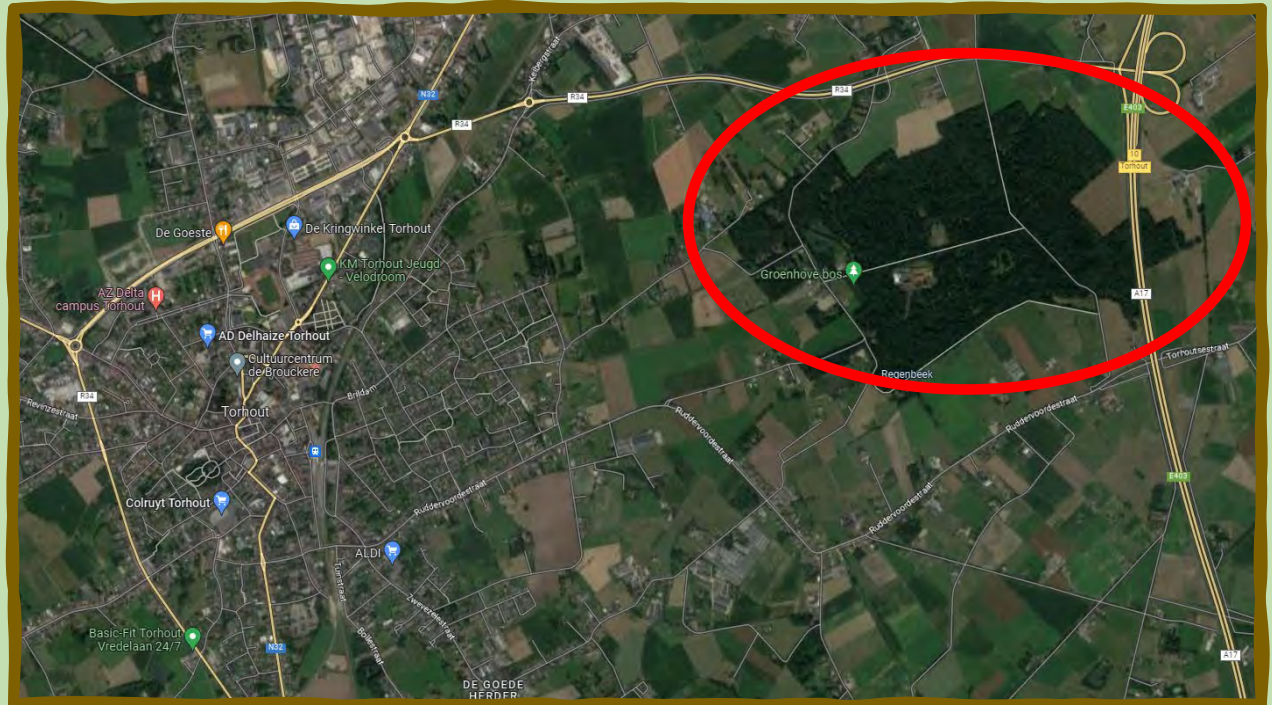

Boscomplex Groenhove te Torhout

Totale oppervlakte Groenhovebos: +/- 100 ha.

3 grote eigenaars : Stad, Natuurpunt, Bisdom Brugge (Diocesaan Dienstenhuis)

Ruim 70 kleine eigenaars.

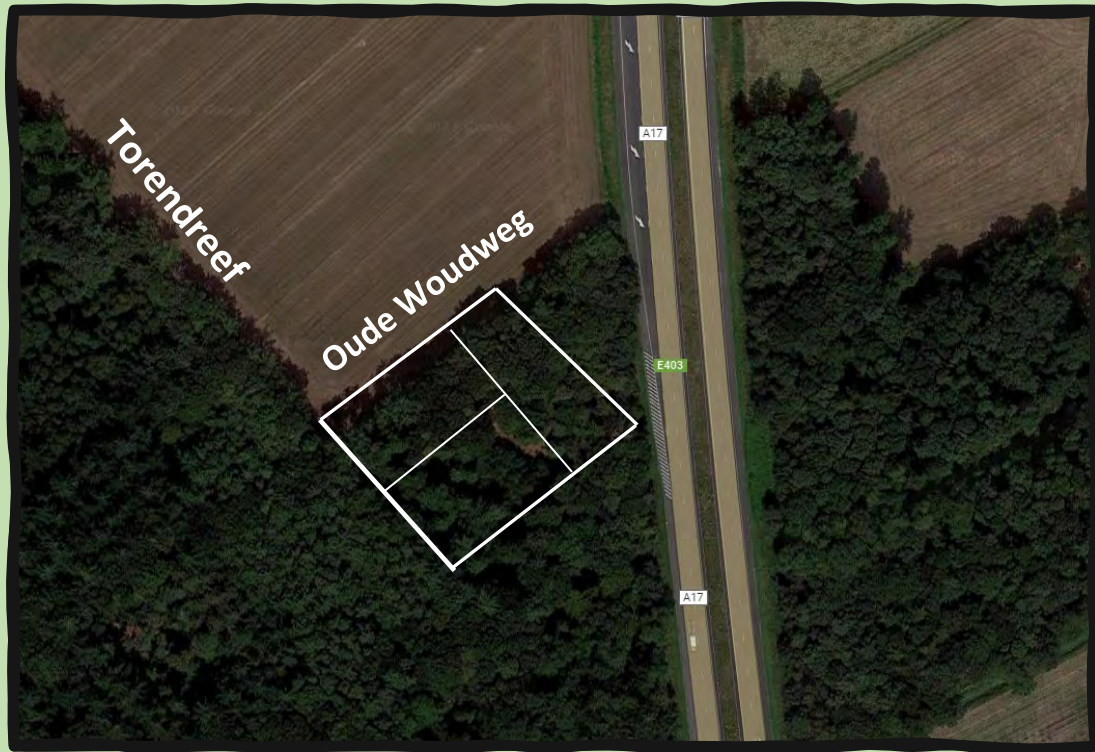

Ons Bosje in het Groenhovebos

0,8 ha aangekocht in 2007 (3 perceeltjes)

Nabij het kruispunt van de Torendreef met de Oude Woudweg op Ruddervoorde.

Doel: Het verwaarloosde bos omvormen tot loofbos deels hakhoutbeheer.

Toestand bij aankoop

Door de omheining leek het perceel op een militair domein.

Bouwvallige chalet en berg rommel.

Zeer dichte aanplant na WO II.

(douglasspar, cypres, grove den, beuk, eik en esdoorn + spontaan uitzaai van kastanje)

**Door gebrek aan beheer
geen enkel volgroeide boom.
Kruinen vaak zeer klein en
stammen ondermaats.**

Contact met bosgroep Houtland

1. Moeilijk telefoongesprek met beambte van de groendienst van de stad Torhout.
2. Motiverend gesprek met boswachter Koen Maertens + doorverwijzing.
3. Na aankoop telefonische afspraak met Jan Goris coördinator bosgroep Houtland voor terreinbezoek.

Ondersteuning door Bosgroep Houtland

1. Aanduiden van toekomstbomen en van de te verwijderen concurrenten.
2. Wegnemen van omheining en vervallen chalet door sociale werkplaats.
3. Onderhandelen met de stadsdiensten om de omheining gratis naar het containerpark af te voeren.
4. Organiseren cursus kettingzagen om de dunning uit te voeren en een open plek te creëren.
5. Opstellen van een beplantingsplan.
6. Ondersteunen van de plantactie.

Plantactie februari 2009

Aanplanting 1500 stuks:
Bosrand van:
hazelaar, lijsterbes.

Open plek:
grauwe abeel, berk, kastanje,
zomereik en haagbeuk.

Economische bosfunctie

Na dunning verkoop van stammen douglas aan lokale zagerij.

Kruin- en hakhout dient als brandhout voor Finse speksteenkachel. Zeer milieubewuste verwarming met weinig uitstoot.

+/- 3 uur stoken => Ruim 2000 kg speksteen warmt snel op en geeft 24 tot 48 uur stralingswarmte af.

=> Tweede verbranding tegen hoge temperatuur (500 tot 700°C).

Sociale bosfunctie 1

1. Openstellen kruispunt + boswegen voor recreatie

Sociale bosfunctie 2

Boek : Felix en de bende van het Moordenaarsbos (Kris Kowlier)

Troubadourslied: Zang: Dirk Inslegheers, Muziek: Simon Raine.

The background of the slide is a photograph of a sun-dappled forest path with tall, slender trees. On the right side, there is an inset image of the book cover for 'Felix en de bende van het Moordenaarsbos' by Kris Kowlier. The cover features a mossy forest floor, a small figure, and a crow. A circular seal on the cover reads 'Klassiek en Literatuur van de Jacht' and 'uitgeverij Kramat'.

Het lied van het Moordenaarsbos
(Torhout anno 1777)

Lees het volledige verhaal in het boek:

Felix en de bende van het Moordenaarsbos
Kris Kowlier

uitgeverij Kramat

Tekst: Kris Kowlier Zang: Dirk Inslegheers Muziek: Simon Raine

Ecologische bosfunctie

2 foto's zeggen meer dan 2000 woorden

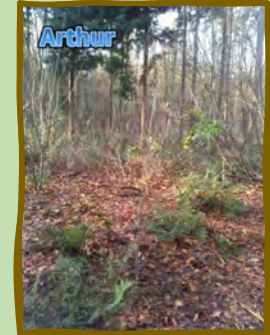
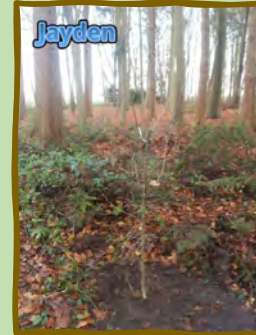
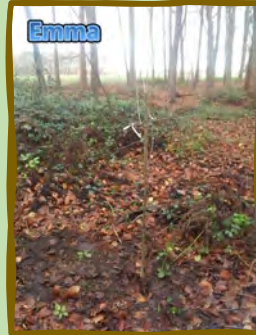
Ecologische bosfunctie

2 foto's zeggen meer dan 2000 woorden

Toekomstdroom

Hopelijk kunnen mijn kleinkinderen binnen 25 jaar nog steeds rekenen op de professionele begeleiding door de bosgroepen om 'opa's bosjes' duurzaam te beheren.

A vibrant photograph of a forest floor in spring. The foreground is densely packed with small, white, star-shaped flowers, likely wood anemones, growing among green foliage. In the background, numerous tall, slender trees with fresh green leaves stand against a clear blue sky. The overall scene is bright and fresh, capturing the essence of a healthy woodland in early spring.

Bedankt!

Samen werken aan
duurzame bossen

PANELGESPREK

25 jaar

DE BOSGROEPEN